

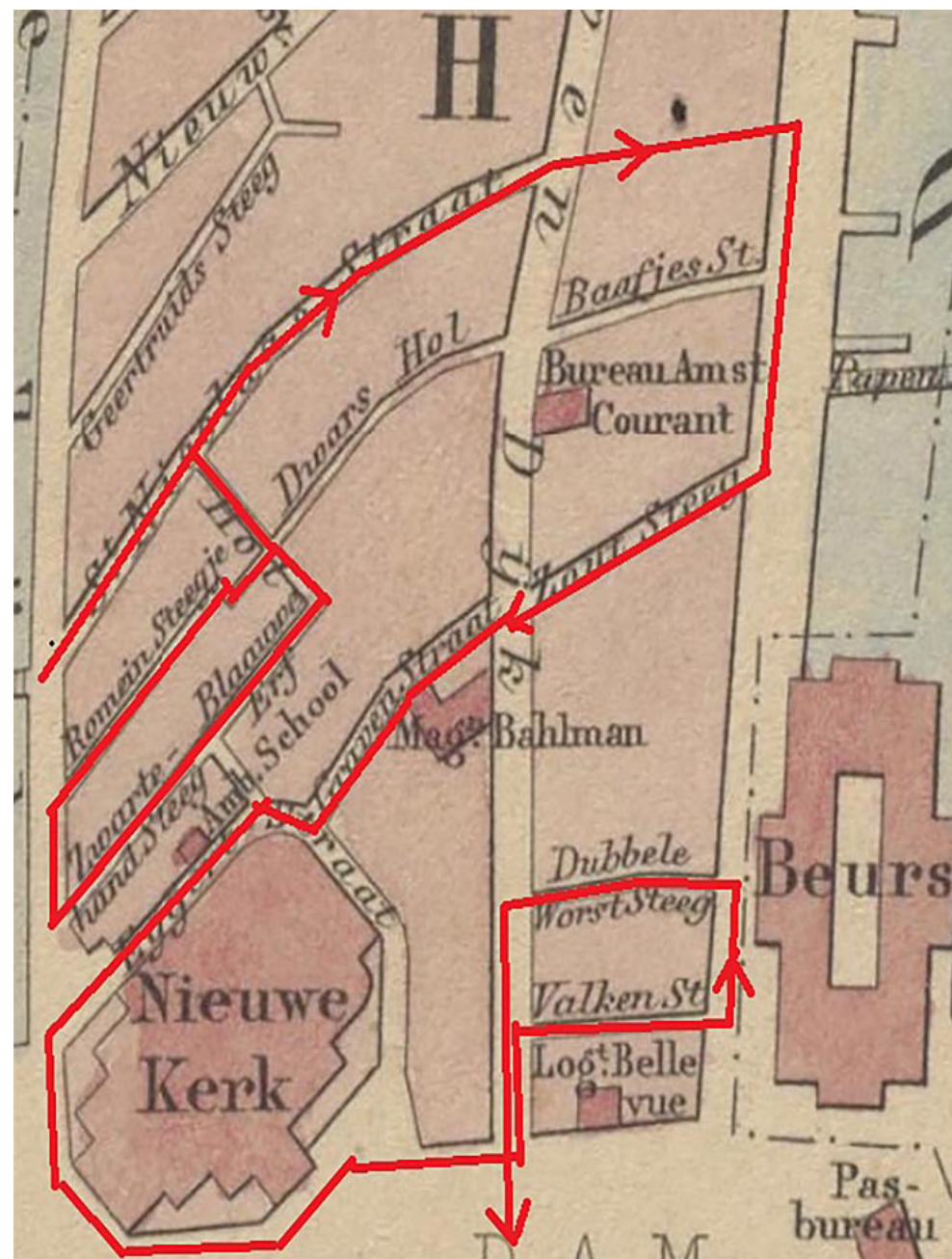
De straten en stegen van de Nieuwendijk deel 3

uit de serie Virtuele wandelingen door Oud-Amsterdam met Ria Scharn-Luijben

Vandaag gaan we verder op onze tocht door de middeleeuwse straatjes die nog steeds de Nieuwezijds Voorburgwal en de Nieuwendijk verbinden. We bekijken nu een deel waaraan heel wat gerestaureerd is en wandelen zoveel mogelijk (veel steegjes zijn tegenwoordig helaas afgesloten met een hek) door de oude straatjes.

Van oorsprong is de Nieuwezijds Voorburgwal een veenwetering met flauwe bochten, hetgeen nog altijd terug te zien is in het grillige verloop van deze straat. Toen het gebied hier bebouwd werd, hield men de oude paden, langs de eerder door de boeren aangelegde afwateringssloten, aan. Vandaar dat alle straatjes en stegen tussen de Nieuwezijds Voorburgwal en de Nieuwendijk scheeflopen ten opzichte van die twee straten. Hetzelfde zien we terug in de Jordaan waar

- *Onze wandeling voor deze keer: straten en stegen tot de Dam*
- ▼ *Vertrekpunt Nieuwezijds Voorburgwal bij de brug voor de Sint Nicolaasstraat*

ook datzelfde oude patroon van de afwateringssloten te zien is. Ze worden door de grachtengordel onderbroken, maar gaan daarna in de Jordaan en zelfs daarbuiten weer net zo schuin verder. De Sint Nicolaasstraat was een van de officiële dwarsstraten, die op oude foto's en kaarten te herkennen zijn aan de bruggen die op dezelfde hoogte over de toen nog niet gedempte gracht waren aangelegd. Tussen deze

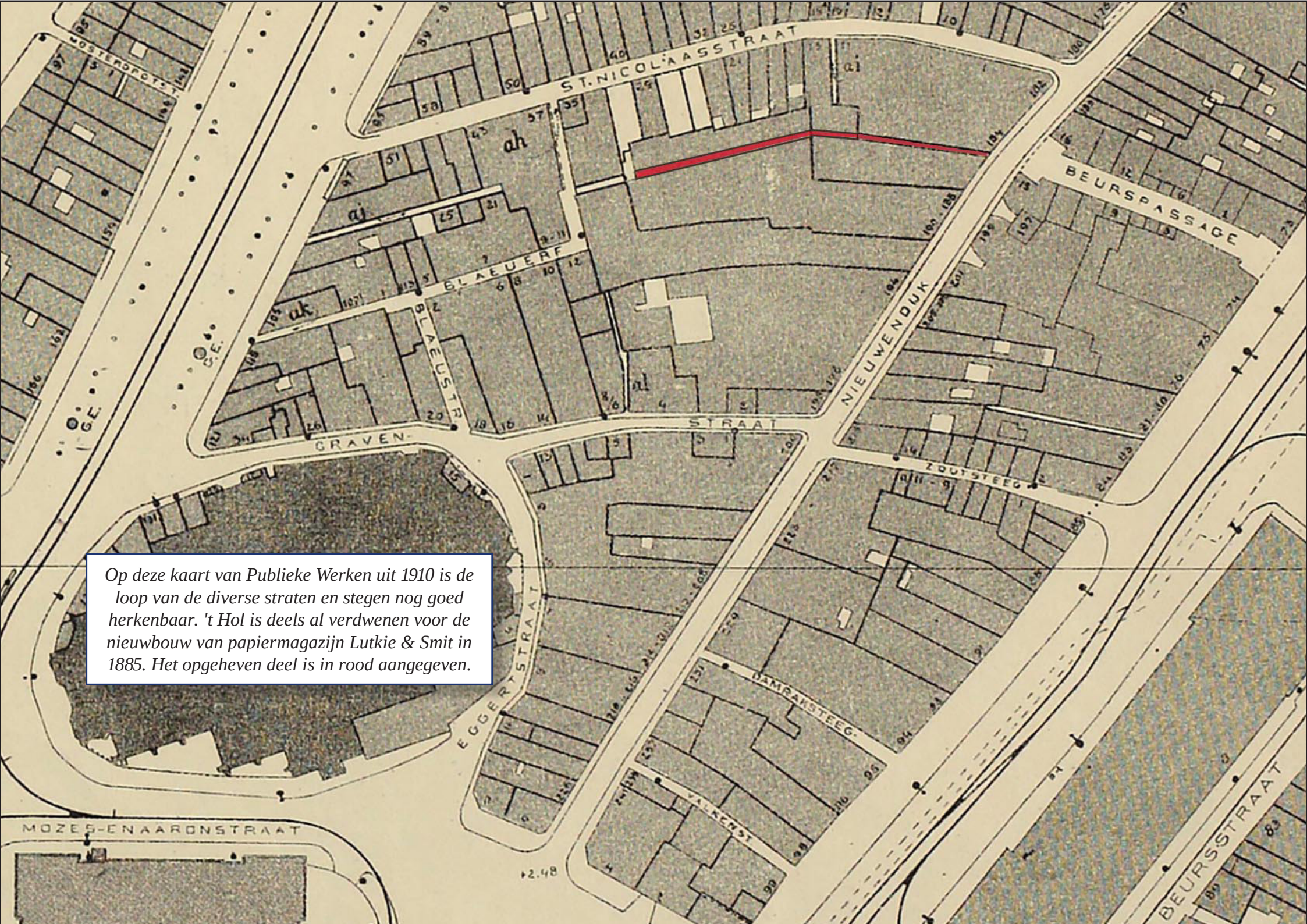
dwarsstraten ontstond een wirwar van sloppen en steegjes in de bebouwing. 't Hol is van oorsprong zo'n nauwe gang die de Nieuwezijds Voorburgwal verbond met de Nieuwendijk. Een klein dwarsstraatje, 't Kleine Hol, verbond de Sint Nicolaasstraat dan weer met het Blaeu Erf. Dit straatje heeft nu de naam van 't Hol overgenomen. Het buurtje raakte steeds meer in verval. Allerlei ondernemers kwa-

▼ *Tweemaal de Sint Nicolaasstraat: links gezien vanaf de Nieuwendijk (1917) en rechts gezien vanaf de Nieuwezijds Voorburgwal (1905)*

genoemd naar de drukker Joan Blaeu die hier in de 17de eeuw gevestigd was. Het omvatte een 20-tal panden die ruwweg zijn gesitueerd aan de Nieuwezijds Voorburgwal tussen de Sint Geertruidensteeg en het Romeinsteegje en die in twee fasen werden gerestaureerd. Tussen de vele grote 19de-eeuwse gebouwen is een stukje kleinschalige verkaveling in stand gehouden en dankzij dit middeleeuwse stratenpatroon kunnen wij ons nog altijd een beeld vormen van hoe de stad er zoveel jaren geleden moet hebben uitgezien.

men met plannen voor dit historische stukje Amsterdam, die gelukkig geen van allen zijn uitgevoerd. Zeker niet die van huiZENhandelaar Tabak, die de parkeergarage, die nu naast De Bijenkorf staat, op deze plek had gedacht. Juist voor dit kleinschalige gebied met nog zijn oorspronkelijke stratenplan, zou dit rampzalig zijn geweest. In 1980 startte Stadsherstel, tot opluchting van de bewoners, met het grote project 'Blaeu-Erf',

Op deze kaart van Publieke Werken uit 1910 is de loop van de diverse straten en stegen nog goed herkenbaar. 't Hol is deels al verdwenen voor de nieuwbouw van papiermagazijn Lutkie & Smit in 1885. Het opgeheven deel is in rood aangegeven.

We gaan de Sint Nicolaasstraat in, tegenwoordig weer een heel aardig straatje met veel gerestoreerde panden en leuk om doorheen te wandelen. Aan de rechterkant op nummer 43 zit sinds 2015 restaurant Kaagman & Kortekaas dat een vermelding heeft in de Michelin-gids, een teken dat het best goed gaat met dit straatje. Meteen daarnaast zien we een hek dat 't Hol afsluit. Helaas kunnen we hier tegenwoordig

niet meer doorheen lopen. Wij, op onze wandeling in 1850, gaan hier rechtsaf en lopen via 't Hol naar het Romeinsteegje dat richting Nieuwezijds Voorburgwal loopt. Toen een kantoorboekenfabriek in de Sint Nicolaasstraat het steegje van de gemeente voor f 560,- kon overnemen was dat onder de voorwaarde dat dit werd afgesloten. Het is nu aan de Nieuwezijds-kant voorzien van een historisch houten

- ▲ *Blaeu Erf, gezien naar 't Hol met rechts de drukkerij van J.J.Arnd*
- *Blaeu Erf, gezien naar de Zwarte handsteeg; links achterzijde N.Z.Voorburgwal*

Sint Nicolaasstraat. Eerst passeren we nog het Dwarshol dat doorloopt naar de Nieuwendijk en de Baafjessteeg, later de Beurspassage, maar daar raken we de weg een beetje kwijt zoals we zo zullen zien. Verder dus over de Sint Nicolaasstraat richting Nieuwendijk. Op de Nieuwendijk aangekomen staan we voor de ingang van de prachtige Beurspassage, maar dat klopt niet met de oude kaart, want die hoort te liggen tegenover het vroegere Hol. Het blijkt dat de oorspronkelijke Baafjessteeg veranderde in de Beurspassage die overkoepeld

poortje. Daar aangekomen lopen we verder naar links tot aan de Zwarte Handsteeg. Nee, die heeft niets met Pietje Bell te maken, want het is al een heel oud steegje en bovendien woonde Pietje Bell in Rotterdam. De naam van de steeg stamt al uit het begin van de 17de eeuw en is vermoedelijk afgeleid van een historisch uithangteken. Vanaf hier gaan we verder over het Blaeu Erf en linksaf via 't Hol weer terug naar de

*Vernieuwbouw
op en achter
de Nieuwezijds
Voorburgwal*

Links de nrs.87-93A tijdens de sloop maar de gevels zullen blijven staan; daaronder tijdens de werkzaamheden

*Rechts
Nieuwezijds
Voorburgwal
87-93A, hoek
Sint Nicolaas-
straat met de
achterzijde van
de gesloopte
panden waar-
van de gevels
behouden
bleven;
daaronder het
resultaat.*

werd door het pand waar vroeger C&A zat. Bij uitbreiding van dat gebouw werd de Beurspassage verschoven, zodat hij nu in het verlengde ligt van de Sint Nicolaasstraat. C&A had oorspronkelijk een mooie passage met etalages over de hele lengte, maar na de rampzalige brand in 1963 waarin het pand van Berlage compleet verloren ging, werd een nieuwe winkel opgetrokken, wel nog met een Beurspassage, maar het geheel was kil, fantasieloos en deed meer aan een

parkeergarage denken dan aan een kledingzaak. In de jaren 2010-2016 werden zowel het grote pand als de Beurspassage grondig verbouwd en gerenoveerd als onderdeel van een grotere herinrichting. De Beurspassage werd door de kunstenaars Arno Coenen, Iris Roskam en Hans van Bentem voorzien van fraaie beschilderingen met een nautisch onderwaterthema en verlicht door prachtige kroonluchters. We wandelen door de passage naar het Damrak en kijken ondertussen onze ogen uit. Het C&A-pand, zoals we het nog maar even zullen noemen, heeft een nieuwe

gevel gekregen. Nog niet echt zo bijzonder als het pand van Berlage, maar het doet in ieder geval minder pijn aan de ogen. Sinds 2021 is C&A na 129 jaar vertrokken van het Damrak en verhuisd naar de Kalverstraat.

Over het Damrak gaan we verder naar de Zoutsteeg een stukje verderop. De naam van de steeg verwijst nog naar de losplaats van de zoutschepen die hier in de 15de eeuw aan-

meerden. Het is een straatje met vooral veel eetgelegenheden, want ja... die toeristen willen snacken natuurlijk. De steeg sluit aan op de Gravenstraat. Jullie kennen dat straatje wel met die zaakjes met 'drie' erin afgeleid van Likeurstokerij De Drie Fleschjes op nummer 14-16. Sinds 1650 staat hier al taveerne 'De Drie Fleschjes', nu een proeflokaal met dezelfde naam op nummer 18 en het oudste van

- ▲ *De Gravenstraat, gezien naar de Nieuwendijk*
- ◀ *Jacob Olie fotografeerde vanuit zijn klaslokaal van de Ambachtsschool in de Gravenstraat het Blaeu Erf met het poortje van de voormalige herberg De Zon aan de Nieuwendijk*

Amsterdam. De Gravenstraat zelf is vernoemd naar de graven uit het huis van Henegouwen die hier in het verre verleden in een herberg overnachtten als ze in Amsterdam waren. De naam 's-Gravenstraat wordt al in de 15de eeuw genoemd. Halverwege de straat rijst de Nieuwe Kerk op boven de huizen en daar aangekomen zien we voor ons 'Het Wijnroeierscomptoir'. Nee, dat heeft niets met boten te maken, maar wel met o.a. wijn. Een wijnroeier was in het 17de-eeuwse Amsterdam een beëdigd stadsambtenaar die met een speciale meetlat (de wijnroede of peilstok) de inhoud van wijnvaten of die

- ▲ Beurspassage in het pand van 'de Utrecht', gezien naar het Damrak en Beursplein
- De nieuwe Beurspassage, t.g.v. de vernieuwing van de gevel in 2016 opnieuw gedecoreerd

'De Algemene' waar C&A onderdak vond, vóór de brand; onder de nieuwbouw

C&A, boven in de noodwinkel boven het Damrak; onder de vernieuwde gevel van het nieuwbouwpand op de foto linksonder maar nu zonder C&A

van andere vloeistoffen bepaalde om zo de hoogte van de accijnzen (belastingen) te berekenen. Het gebouwtje dat ingebed staat in de Nieuwe Kerk was het gezamenlijk kantoor (comptoir) van de Amsterdamse wijnroeiers. Tegenwoordig vind je hier cadeauwinkel 'De Drie Monnikjes'.

Als we ons omdraaien zien we weer een afsluithek, dit keer voor de Blaeustraat. We staan hier aan de andere kant van het Blaeu Erf. We maken een rondje om de kerk en bekijken de fraaie pandjes die de kerk compleet omsluiten en ook het restant van de voet van de toren die hier gebouwd had moeten worden. Het werk daaraan moest gestopt worden, omdat na het afbranden van het oude Stadhuis de stad de hoge kosten (uiteindelijk meer dan 8 miljoen gulden) moest opbrengen voor de bouw van een nieuw stadhuis, nu het Paleis op de Dam. De bouw van de toren werd uitgesteld en is er tenslotte nooit gekomen. Rest nog even te vermelden dat de Eggertstraat, die de kerk aan de achterkant omsluit, vernoemd is naar Willem Eggert die een terrein bij zijn huis als bouwgrond voor de kerk schonk. Die vernoeming stamt pas van 1865; daarvoor heette de straat Ellendigestraat, vernoemd naar het voormalige Ellendigenkerkhof tegen de Nieuwe Kerk, waar de armen werden begraven. Eggert was tevens bouwheer en financier van de kerk die op 25 november 1409 ingewijd werd. We lopen hier weer verder naar de Nieuwendijk en daar meteen rechtsaf de Valkensteeg in. Die is vernoemd naar de hier in de 17de eeuw gevestigde herberg 'de grauwe Valk'. Op het Damrak lopen we langs de Bijenkorf, waar in de 19de eeuw de Beurs van Zocher stond, een stukje terug om via de Damraksteeg opnieuw naar de Nieuwendijk te gaan. Tot 1922

► *De kruising Gravenstraat-Eggertstraat met aan de Nieuwe Kerk het Wijnroeiers Comptoir*

▲ Damrak met tussen de nrs. 98 en 99 de Valkensteeg op een foto van rond 1900
► De Nieuwendijk t.h.v. de Damraksteeg, gezien naar de Dam

heette de steeg de Dubbele Worststeeg naar een vroegere bewoner Laurens Dubbelworst. Die naam kwam ook elders in de stad voor, vandaar de wijziging in Damraksteeg. Beide stegen zullen in het verleden wel vol leven geweest zijn, maar dienen nu hoofdzakelijk als zij-ingang van de omringende panden. Op de Nieuwendijk zetten we weer koers naar de Dam. Hier eindigt onze wandeling door de straten en stegen van de Nieuwendijk. We gaan verder over deze dijk aan de overkant van de Dam, maar daar heet hij Kalverstraat, want ja, ook die is aangelegd op dezelfde oude rivierdijk.

Ria Scharn-Luijben

